

1. Аванесов Ю. А. Основы коммерции : учеб. / Ю. А. Аванесов, Е. В. Васькин. — М. : ТОО "Люкс-Арт", 2008. — 424 с. 2. Панкратов Ф. Г. Коммерческая деятельность / Ф. Г. Панкратов, Т. К. Серегина. — М. : Маркетинг, 2007. — 328 с. 3. Воробийов Б. З. Основы комерційної діяльності / Б. З. Воробийов, Е. М. Локтев, Ю. І. Плетень. — Київ : ВЕУ, 2004. — 388 с. 4. Криковцева Н. О. Комерційна діяльність / Н. О. Криковцева, О. Б. Казакова, Л. Г. Саркісян, Л. А. Авдєєнко, Л. С. Курська. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 296 с. 5. Комерційна діяльність : підруч. / За ред. проф. В. В. Апопня. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К. : Знання, 2008. — 558 с.

Рассматриваются понятие «коммерческая деятельность», факторы, влияющие на нее в условиях рынка, ее структура. Характеризуется системный подход к коммерческой деятельности. Наводятся показатели определения ее эффективности.

A concept commercial activity, factors which influence on her in the conditions of market, her structure are considered. Approach of the systems to commercial activity is illuminated. The indexes of determination of her efficiency are given.

УДК 658.14

Н. І. Передерієнко, Д. Л. Степанюк
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ У МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОМУ ПОСТАЧАННІ ТА ЗБУТОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядаються види ризиків, притаманних діяльності підприємств в умовах ринкової економіки, причини виникнення, вплив на фінансовий стан і деякі способи їх уникнення.

Ризик, надійність договорів, постачальники, замовники, показники варіації

Необхідною умовою функціонування поліграфічного підприємства в умовах ринкових відносин для забезпечення його фінансової рівноваги є отримання прибутку, прогнозування загроз і нейтралізації можливих ризиків.

Як економічна категорія ризик означає ймовірність википлення непередбачуваних втрат в ситуації невизначеності умов фінансово-господарської діяльності.

За видами економічної діяльності розрізняють виробничий, комерційний і фінансовий ризики [3]. Виробничий ризик виникає в процесі виробничої діяльності внаслідок технологічних збоїв, несвоєчасного забезпечення ТМЦ, незадовільного стану устаткування, збільшення витрат на виробництво, зниження якості продукції. Це призводить до скорочення обсягів виробництва і реалізації продукції та зрештою погіршує економічні показники діяльності.

Комерційний ризик, пов'язаний з реалізацією продукції, закупівлею сировини, матеріалів, залежить від стабільності попиту, а також цін на готову продукцію, сировину і матеріали. Фінансовий ризик супроводжує практично всі види фінансових операцій і виникає внаслідок інфляційних процесів, зміни процентних ставок по кредитах тощо.

Деякі економісти виділяють за видами діяльності операційний, інвестиційний і фінансовий ризики [4]. Операційний ризик формується як наслідок прийняття управлінських рішень, пов'язаних із здійсненням основної діяльності: у виробничій сфері, постачанні сировини, збуту готової продукції. Інвестиційний ризик отримання збитків формується під час здійснення господарських операцій з придбання та продажу довгострокових необоротних активів та короткострокових фінансових інструментів, які не є грошовими інструментами.

Незалежно від класифікації видів ризиків за напрямками діяльності, на практиці вони тісно переплітаються і представляють собою складний процес причинно-наслідкових зв'язків. Така сутність ризиків дає можливість стверджувати, що до фінансових ризиків належать не тільки ризики, пов'язані з фінансовою діяльністю, а також виробничий, комерційний (згідно з першою класифікацією) та операційний, інвестиційний — відповідно до другої класифікації. Тому під терміном «фінансовий ризик» треба розуміти сукупний ризик підприємства, який впливає на всі фінансово-економічні показники діяльності підприємства.

Слід розрізняти зовнішні і внутрішні ризики. Уникнути зовнішніх ризиків, які зумовлені загальноекономічними ринковими факторами, підприємство не має можливості. Внутрішні ризики підприємства визначають фактори, які безпосередньо пов'язані з операційною, інвестиційною і фінансовою діяльністю самого підприємства. В цьому випадку підприємство має можливість виявити та ідентифікувати внутрішні ризики за напрямками господарської діяльності, оцінити, мінімізувати або нейтралізувати їх.

Аналіз фінансових проблем, проведений на одному з київських поліграфічних підприємств, що спеціалізується на випуску книжкової продукції, показав нераціональне використання оборотного капіталу внаслідок збоїв в постачанні матеріалів, а саме збільшення тривалості операційного циклу, уповільнення оборотності майна.

Ще однією суттєвою проблемою є збільшення дебіторської заборгованості, темпи росту якої перевищують темпи росту обсягів реалізації в 1,48 рази. Причиною цього є порушення умов договору із замовниками в частині термінів розрахунків, що призводить до погіршення фінансового стану підприємства.

З метою уникнення можливих збитків і мінімізації ризиків у сфері матеріально-технічного постачання пропонується запровадити методику оцінки надійності договорів. Ця методика дозволяє провести аналіз та оцінку надійності тої чи іншої фірми-постачальника товарно-матеріальних цінностей.

В результаті аналізу 36 договорів, укладених на досліджуваному підприємстві з трьома постачальниками, було виявлено наступне: з 12 договорів, що були укладені з постачальником №1, вчасно не були виконані 2 договори; з 12

договорів з постачальником №2 відповідно 4 договори; з 12 договорів з постачальником № 3 — 3 договори, що призвело до певних фінансових втрат.

Якщо прийняти загальну кількість договорів, що були укладені з кожним постачальником, за D , то $D = D_{\dagger} + D^{-}$, (1)

де $D_{\dagger}$ — договори, що не призвели до фінансових втрат;

D^{-} — договори, призвели до економічних втрат.

Тоді за формулою $N = (D_{\dagger} + D^{-}) / D$, (2)

де N — надійність договору, що укладається з конкретним постачальником.

Розрахунок цього показника подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Надійність договорів з постачальниками досліджуваного підприємства

Фірма-постачальник	Розрахунок	Надійність договору, %
№1	$N = (12-2)/12$	83
№2	$N = (12-4)/12$	67
№3	$N = (12-3)/12$	75

Показник надійності договорів дає можливість приймати правильні та обгрунтовані рішення щодо вибору постачальників з метою мінімізації ризиків у сфері матеріально-технічного постачання.

Одним із можливих підходів до оцінки і прогнозування потенційних загроз є використання методів теорії ймовірностей. Головний інструмент такої оцінки — математичне очікування дискретної випадкової величини, середні квадратичні відхилення, дисперсії, коефіцієнт варіації.

В умовах досліджуваного підприємства був проведений аналіз термінів оплати замовлень. Дані аналізу подані в таблиці 2.

Таблиця 2

Терміни оплати замовлень, у днях

Замовник	Місяць					
	1	2	3	4	5	6
№1	21	33	27	29	31	24
№2	15	12	11	17	20	20
№3	60	55	78	50	61	58
№4	10	15	30	10	15	10
№5	70	39	58	75	80	120
№6	50	63	32	89	61	45
№7	20	25	25	20	30	25

Для розрахунків використовується математичне очікування дискретної випадкової величини (оплати замовлення), яке дорівнює сумі добутоків усіх її можливих значень на їх ймовірності.

$$M(x) = \sum_{i=1}^n x_i \times P_i \quad (3)$$

де $M(x)$ — математичне очікування дискретної випадкової величини ;
 x_i — термін оплати по місяцях;
 P_i — ймовірність настання „ i ”-го значення, яка розраховується за наступною формулою:

$$P_i = K_i / n, \quad (4)$$

де K_i — кількість ознак, що повторилися;

n — загальна кількість подій.

Підставляючи у формулу (3) вихідні дані з таблиці 2 та розраховану за формулою (4) ймовірність оплати, визначаємо математичне очікування оплати виконаного замовлення (R).

Загроза зриву угоди визначається за допомогою середнього квадратичного відхилення, яке дозволяє оцінити розсіювання можливих значень випадкової величини. Чим більша величина середнього квадратичного відхилення, тим більший розкид можливого результату та, як наслідок, вищий підприємницький ризик укладання угоди. Ця величина визначається за формулою:

$$\sigma = \sqrt{D}, \quad (5)$$

де σ — стандартне відхилення;

D — дисперсія, яка в свою чергу розраховується за формулою:

$$D = \sum_{i=1}^n (x_i - M(x))^2 \times P_i, \quad (6)$$

За допомогою формул (5) та (6) розраховується стандартне відхилення для замовників.

Таким чином розраховуються математичне очікування дискретної випадкової величини (оплати виконаних замовлень) та середній термін оплати різних замовників.

У випадку, коли необхідно порівняти різні варіанти угод з різним очікуваним результатом та різним ризиком, розраховується коефіцієнт варіації. Даний показник слугує для порівняння величини розсіювання по відношенню до вибіркової середньої декількох варіаційних рядів: той із рядів має більше розсіювання по відношенню до вибіркової середньої, у якого коефіцієнт варіації більше.

$$V = C/X_b, \quad (7)$$

де V — коефіцієнт варіації;

X_b — середньозважений термін оплати.

У результаті порівняння коефіцієнтів варіації обирається варіант із меншим коефіцієнтом. Таким чином, чим нижче коефіцієнт варіації, тим менша ймовірність настання загрози.

Зведена таблиця розрахованих показників дає змогу проаналізувати рівень ризику несвоєчасної оплати різними замовниками.

Таблиця 3

Оцінка ризику несвоєчасної оплати замовлень

Замовник	Показники		
	Математичне очікування	Дисперсія	Стандартне відхилення
№1	27,5	19,9	4,461
№2	15,83	14,97	3,869
№3	60,33	90,67	9,522
№4	15,0	60,0	7,746
№5	73,67	729,87	27,016
№6	56,67	378,67	19,459
№7	24,17	14,17	3,764

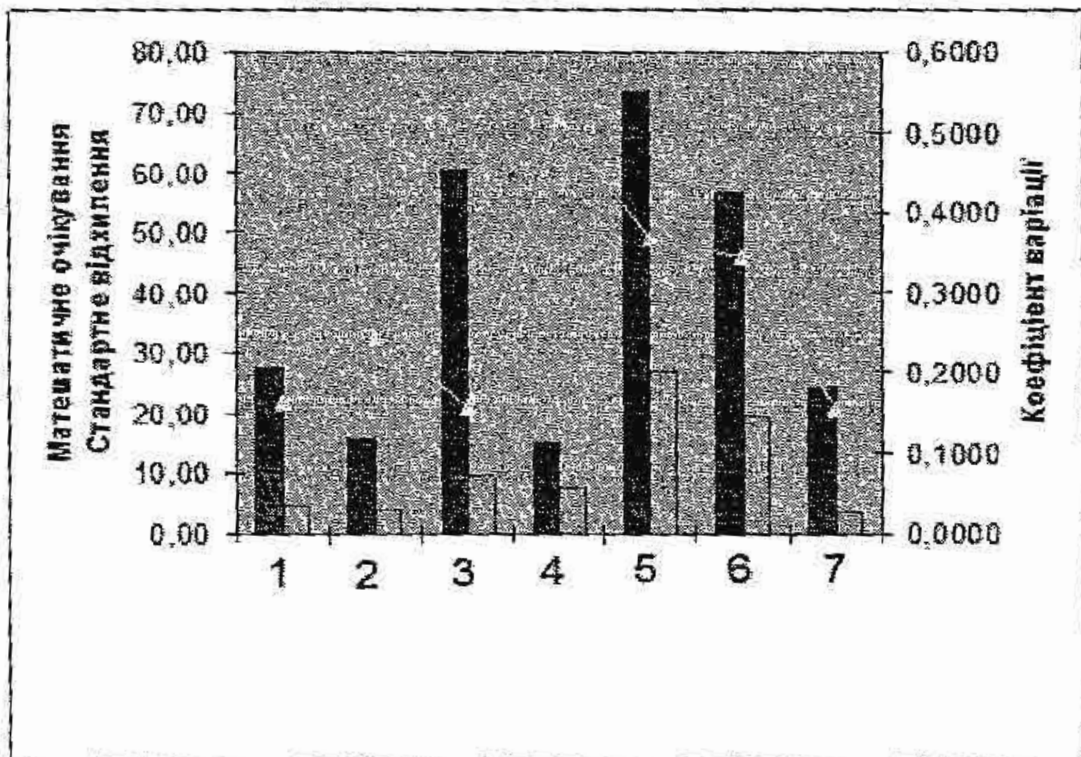

Рис. 1. Параметри для оцінки ризику несвоєчасної оплати замовлень

З таблиці 3 та рис. 1 можна зробити висновки, що замовники № 5 і № 7 мають найбільші значення математичного очікування і стандартного відхилення, а отже найбільшу ймовірність настання загрози несвоєчасної оплати. Співпраця з цими замовниками є ризикованою для стабільного економічного функціонування підприємства.

У тому випадку, коли підприємство влаштовує можливий партнер та умови угоди, перед ним стоїть задача — підписати угоду таким чином, щоб знизити усі можливі ризики. Для цього пропонується перелік можливих дій, що дозволяють мінімізувати втрати при підписанні угод

При виникненні небезпеки невиконання партнером зобов'язань за угодою, передбачається складання протоколу про наміри, в якому обумовлюється термін, протягом якого обидві сторони, що підписують угоду, можуть внести зміни; вказується розмір матеріальної відповідальності сторін у разі відмови від підписання угоди. Обговорюється питання набуття чинності угоди не з моменту підписання, а з моменту його узгодження. До угоди включається пункт про можливість застосування штрафних санкцій за кожне взяте зобов'язання за угодою (розмір санкцій визначається домовленістю обох сторін). Вводяться, крім штрафних санкцій, умови сплати неустойки в обумовленому розмірі за кожний день невиконання зобов'язань, зазначених у контракті.

При наявності ознак неплатоспроможності партнера слід обговорити набуття чинності угоди після отримання коштів на рахунок підприємства. Виконувати передачу права власності тільки після 100% оплати. Можливе використання банківських послуг по акредитивній формі розрахунків. Можливе введення в угоду умови заставних платежів. Підписувати з банком угоду на факторингове обслуговування можливостей дебіторської заборгованості.

Мінімізація ризиків за допомогою запропонованих способів і відмова від продовження господарських відносин з партнерами, які систематично порушують контрактні зобов'язання, дає можливість скоротити фінансовий цикл або оборотність готівки, тобто час, впродовж якого, грошові кошти відволікаються з обігу, що підвищить рівень платоспроможності підприємства і позитивно вплине на фінансовий стан і узагальнюючі фінансові результати.

Аналітична оцінка виконання зобов'язань по укладених угодах партнерами дозволить підприємству здійснювати необхідну їх ротацію з метою попередження ризиків у здійсненні господарських операцій підприємства

1. Гетьман О. О. Економічна діагностика : навч. посіб. — К. : ЦУЛ, 2007. — 307 с.
2. Клейнер Г. Б. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегия, безопасность / Г. Б. Клейнер, В. Л. Тамбовцев, Р. М. Качалов; под общ. ред. С. А. Панова. — М. : ОАО «Изд-во «Экономика», 1997. — 288 с.
3. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. — К. : Знання, 2005. — 485 с.
4. Фінансовий менеджмент : підруч. ; за ред. Поддєрьогіна А. М. — К. : КНЕУ, 2005. — 536 с.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ МИНИМИЗАЦИИ РИСКОВ В МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОМ СНАБЖЕНИИ И СБЫТОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОЛИГРАФИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Рассматриваются виды рисков, сопровождающих деятельность предприятий в условиях рыночной экономики, причин возникновения, влияние на финансовое состояние и некоторые способы их предотвращения.

SOME ASPECTS OF THE MINIMIZATION OF THE RISKS IN MATERIAL AND TECHNICAL SUPPLY AND THE DISTRIBUTIONAL ACTIVITY OF PRINTING ENTERPRISES

We consider the types of the risks which accompany the activities of the enterprises under the conditions of market economy as well as the reasons of their formation, the influence on the financial condition and some of the ways of their prevention.